

GURBET TÜRKÜLERİNE ARKETİPSEL BİR YAKLAŞIM*

*Ben gurbette değilim
gurbet benim mitimde...*

Meriç HARMANCI**

ÖZET

İnsan ruhunun karanlık ve bilinmeyen bir parçası olan ve Jung'un tanımıyla ortak bilinçaltında yatıp bize çok derinlerden seslenen ruhsal davranış biçimleri olan arketipler edebi eserlerin pek çoğunun temelinde yer aldığı gibi türkülerde de derin olarak hissedilir. Gurbet türküleri; sevdiklerinden, daha önce yaşadığı mekânlardan, alışkanlıklarından uzakta kalan gurbetçinin ve onun arkasında bıraktıklarının ruh halini yansıtmaya bakımından bilinçaltının dışavurumu olarak değerlendirilebilir. Gurbetin yarattığı ayrılık ve özlemin yanı sıra sosyolojik, ekonomik ve diğer çeşitli zorluklarla baskı altında alınıp bilinçaltına gönderilen türlü duyguların söze dökülmesiyle oluşan gurbet türküleri aynı zamanda bireyin kahramanlaşma sürecini anlatan yol hikâyelerini de bünyesinde barındırır.

Campell tarafından "Ayrılma-Erginlenme-Dönüş" şeklinde basamaklandırılan bireyselleşme yolculuğu ekseninde türkü metinleri değerlendirildiğinde mitten masala, destandan halk hikâyesine kadar pek çok anlatı türünde görülen bu yolculuğun bir benzerine rastlanır. Bu benzerlik, uzun soluklu zaman veya mekân değişimine rağmen destan ya da masal zamanlarında ya da modern zamanlarda bireyin karşılaştığı duygu ve durumların aslında arketipsel olarak aynı olduğunu göstermektedir. Türküler taşıdığı sosyal ve estetik değer yanında geçirdiği uzun yolculuk dolayısıyla bireyin ve toplumun mitik arka planına ışık tutar.

Bu makale kapsamında insanoğlunun mitik yolculuğunda ona eşlik eden sosyal donanımlardan biri olarak türküler psikanalitik çözümleme yöntemiyle anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Makalede, türkü metinlerinin kılavuzluğunda kahramanlık mitosuna uygun düşen psikanalitik öğeler üzerinde durulacak ve kahramanın ayrılık evresi ile başlayan ve karşılaştığı güçlüklerle mücadelesiyle devam eden mitik yolculuğun türkü formu üzerindeki izdüşümleri üzerinde tekliflerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkü, gurbet, arketip, psikanalitik

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dr. Kocaeli Üniversitesi Türk Dili Bölümü, El-mek: harmanci_m@gmail.com

AN ARCHETYPAL APPROACH TO HOMESICK SONGS

ABSTRACT

Archetypes, which are a dark and unknown part of the human soul, and according to Jung's description, which lie in the common subconscious, and which are spiritual forms of behaviors that call out to us from deep, are deeply felt in folk songs as well as in the basis of most literary works.

Homesick songs; can be regarded as the manifestation of the subconscious as they reflect the mental state of those who have been away from their beloved ones, the places they used to live and their behaviors, and of the things they have left behind. Homesick songs that form with the verbalization of various feelings that have been suppressed and sent to subconscious as a result of separation created by homesickness and longing as well as sociological, economic and other various hardships, also contain journey stories that tell heroism of the individual. Evaluating folk song scripts in the context of individualization journey which is sequenced as "Separation-Maturation-Return", the examples of journey that are seen from myth to story, from epic to folktales, are also seen in this genre. Despite long term changes in time and location, this similarity, however, shows that the feelings and situations that the individual encounters in epic or folktale times or in the modern times are actually archetypally same. Homesick songs shed lights on the mythic back ground of the individual and societies not only because of their aesthetic and social values but also because of the long journey they experienced. As one of the social equipments accompanying humankind in their epic journey, folk songs will be valued with psychoanalytic analysis technique. In the article, psychoanalytic elements that suit heroic myth under the guidance of folk song scripts will be emphasized. Proposals will be made regarding projections on folksong forms of the mythic journey starting with the separation phase and continues with struggles with the hardships the individual encounters.

Key Words: Folk song, homesickness, archetype, psychoanalytic

Halkın duygularını, düşüncelerini, geleneklerini, sevinçlerini, hüznlerini ifade eden türküler yaşamın izdüşümünün dile gelişidir. İnsanın evrensel duygu, düşünce ve davranış kalıplarını oluşturan arketiplerin izleri, insan ruhunun dışı vurumu olarak algılayabileceğimiz türkülerde yoğun olarak hissedilmektedir. *Jung*, arketipleri en gerilerde yer alan ilkel davranış kalıpları, bir başka ifadeyle de ezeli ve ebedi bir varoluş olarak tanımlar (Jacobi 2002: 69). Pek çok sosyal yaşam formlarında olduğu gibi gurbet, sevgi, ayrılık, ölüm, hastalık, felaket, mutluluk gibi insana ait her türlü öğeyi içinde barındıran türküler, bu ilk modeller olan arketipler ekseninde şekillenirler. Bu çalışmada birbirinden uzakta bulunan seven ve sevilenin duygularını aktaran gurbet türkülerini daha iyi anlamak ve anlamlandırmak için arketipsel çözümleme yönteminden yararlanılacaktır. Çünkü Mircea Eliade, geleneksel bir kültüre mensup bir insan için yaşamın anlamının her şeyin ötesinde, insan-ötesi modellerle uyum içinde, arketiplere uygun yaşamak olduğunu belirtir ve arketipler dışında tam anlamıyla gerçek olan hiçbir şey olmadığını ekler. (Eliade 1994: 97)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

İçerisinde bir yol hikâyesini barındıran gurbet türküleri, bireyselleşme yolculuğunun aşamalarını sergiler. Maceraya çağrı, kahramanın macerasını başlatan ilk harektir. “Bir hata - görünüşte yalnızca şans- beklenmedik bir dünyayı ortaya çıkarır ve birey pek anlayışamayan güçlerle bir ilişkiye sürüklenir” (Campell 2010: 65). Kahramanın da evden ayrılma süreçlerinde bu görülür. Nedeni her ne olursa olsun kahramanı sıladan çıkaran şey en erken kahramanlık mitlerinin başında gelen ilk müteharrik olması bakımından değerlidir.

Türkülerde kahraman, genellikle içinde bulunduğu zor koşullardan kurtularak hak ettiği statüye erişmek üzere gurbete çıkar. Bu süreci istediği sonuca ulaştırabilmesi için birtakım engelleri aşması gerekir. Aşama arketipinin bu evrensel güdüsü, onun karşısına büyük imtihanlar çıkarır. Kahraman, bunları başarı ile geçtikten sonra aşama kaydeder. Çünkü “yaşamın ve çalışmanın temel amacı, kişinin başlangıçta olmadığı kişi olmasıdır” (Foucault 1999: 2).

Büyülü Eşik: “Sıladan Ayrılış”

Ah neyleyim aramızda dağlar var

Beni burada, seni orda eğler var

Gurbet ilde kırılmaz bir zincir var

Kitli kalsın gurbet ilin kapısı (Öztelli 2002: 94)

Kahraman, önce ait olduğu sılayı terk ederek yola koyulur. Bu bir nevi merkeze ulaşma isteğidir. Çünkü merkez, kutsal olanın ve mutlak gerçekliğin bölgesidir. Merkeze giden yol zorlu bir yoldur, zahmetlidir ve tehlikelerle doludur. (Eliade 1994: 31) Esasında aşama arketipinden başka bir anlam taşımayan bu yolculukta sıra, değersiz ve gözden çıkarılmış mekân anlamına gelmez. Yolculuk sonunda elde edilen aşamanın takdir edildiği bir mihenk durumundadır. Sıla, bünyesinden çıkan ve kendisini terk eden kahramanın hâlâ değerli varlığı anlamına gelmekle birlikte kahramanlık mitosu için işlevsel mekân olarak algılanmalıdır. Aşamaların sonunda kahraman sıra ile gurbeti karşılaştırma ihtiyacı duymayacak, asıl mekân olan sıra bir daha geri dönülecek bir seçenek bile olamayacaktır.

Kahraman, gurbetin bütün yıldırıcı ve korkutucu zorluklarına rağmen “Kader böyle imiş, kime neyleyim” (Öztelli 2002: 115) diyerek sıladan ayrılma kararını alır ve büyülü eşiği geçmiş olur.

Anne Rahmi: “Gurbet”

“Büyülü eşikten geçişin bir yeniden doğum alanına geçme olduğu fikri, dünyanın her yerinde rahim imgesi olan balinanın karnıyla simgelenmiştir” (Campbell 2010: 107). Gurbet bu yanıla aynı zamanda annenin rahmi anlamına gelir. Bireyi yeniden doğuran, doğum öncesi bütün iyi ve kötü durumlara hazırlık sağlayan rahim karşılığıdır. Bir bilinmeyen olan ve tam olarak hissedilemeyen bu derin eşik, ruhsal yolculuğun belki de en karanlık yeridir. Kahramanın en yılgın ve en cansız görüldüğü bu arketip aynı zamanda kahramanlığı başlatacak olan ve rahim gibi canlılık verecek olan bir mekanıdır.

Bir anlamda aşamalı imtihanlar silsilesi olan gurbet, varlığını sürdürmeyi hedefleyen insanın kahramanlık destanı için yegâne motor görevi görmektedir. Gurbette tutunabilen kahraman, bir birey olarak hayatın üstesinden gelmeyi öğrenecektir. Bu anlamda gurbete çıkma, insanın içinde yaşayan, engel olamadığı ve dizginleyemediği bir dev gibidir. Birey ayrılmayla yüzleşerek yolculuğa başlamak zorunda olduğu için tıpkı annenin karnında olduğu gibi belki de babasına yaraşır yetişkin olmayı arzuladığı için gurbete çıkmak zorunda kalacaktır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Gurbet elde bir hal geldi başıma

Ağlama gözlerim, Mevlâ kerimdir

Derman arar iken derde düş oldum

Ağlama gözlerim, Mevlâ kerimdir (Öztelli 2002: 55)

Toplumların bir refleks gibi karşılaştıkları duygu durumlarında ifade ettiği türkülerde bu ayrılma formlarından ilk akla geleni bir mekânsal ayrılık olarak gurbet ve oluşturduğu değişim sancısıdır. Gurbette kahramana eşlik eden bütün olumsuz duygular onun geçmesi gereken eşiklerdir. Bu eşikler kahramanın kendisiyle yüzleşmesi ve iç dünyasını araması için iyi bir fırsat sunacağı gibi sahip olduğu maddi ve manevi bütün bağlardan kopmuş olarak yeni bir hayatla karşı karşıya kalarak kendisine yardımcı ve destek olacak bütün enstrümanların uzağında bağımsız bir birey olarak hayata yeniden başlamasını da sağlayacaktır.

Gide gide yarelerim dirildi

Gitme dedi yâr boynuma sarıldı

Bize kısmet gurbet ilde verildi

Şu hasretlik yaman büktü belimi

Yaradan Hak sen bilirsin halimi (Öztelli 2002: 99)

Türküden de anlaşıldığı üzere gerek kahramanın bilinmeze yolculuğu gerekse terk etmenin verdiği duygu onda karanlıkta ve müphemde boğulma ve ölüm hissi yaratır. Kahraman bu karanlık ve ölüm durgunluğundan kurtulmaya ve bu eşiği çıkmaya karar verdiği andan itibaren kahramanlık yolculuğu ve dolayısı ile aşamaları başlayacaktır.

Kahramanın Mağarası: “Gurbet”

Dört yanımı gurbet sardı tel ilen

Yaslı yaslı bayram yaptım el ilen

Göz göz oldu yaralarım dil ilen

Yaramı sarmaya da derman bulamam (Öztelli 2002: 268)

Kahramanın yolunun sonunda gurbetin bireyi daha tahammülkâr, daha dingin, daha içli, daha kontrollü, ağırbaşlı ve erdemli kılması bilinçaltı ile ortak bilincin sağlıkta buluşması anlamına geleceği için gurbet, kahramanın mağarası anlamına da gelir. Bir çilehane ve mektep görevi gören gurbet bireyi olgunlaştırır, derinleştirir, hatta kutlu bile kılar. Bugün kentli modern toplumlar için düşünüldüğünde daha iyi anlaşılacağı üzere gurbet demir parmaklıkları olmayan asri hapisane ya da karanlığı hissedilmeyen bir mağaradır.

Şu uzun gecenin gecesi olsa

Sılada bir evin bacası olsam.

Dediler ki nazlı yârin pek hasta,

Başında okuyan hocası olsam. (Özbek 1994, 240)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Gece, kahramanın ayrılık sonrası karşılaştığı aşamalardan birisi olarak yalnızlığın ve çaresizliğin en somut göstergelerinden biri olarak türkülere yansımıştır. En eski mitik kodlardan hatırlandığı üzere bu yalnız gecelere hastalık çağrışımı da eşlik eder. Gurbetteki kahraman bu sınavların yarattığı stresten yılarak anne karnının güvenli ve sıcak mazarını hatırlar.

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler

Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Uçan da kuşlara malûm olsun ben, annemi özledim

Hem annemi hem babamı, ben köyümü özledim (Özbek 1994: 241)

Gurbette bulunan birey, karşılaştığı güçlükleri yükseklik, uzaklık gibi kavramlarla somutlaştırırken; çektiği hasret duygusunu anne, baba, vatan gibi öğelerle anlatmaya çalışır. Kahramana, yeni karşılaştığı ortamın ve aşamanın zorluğun yanı sıra vatanında çocukluğundan beri üstlendiği misyonu eşlik eder. Bu ikilem kahramanın yolculuğunda bir ayak bağı anlamına gelse de yolculuktaki aşamaların içine girmiş çetrefilli ve beklenmedik eşik anlamına gelir. Gurbetteki kahraman hem yeni durumların hem de geleneğinin sorumluluk ve gereksinimleriyle kahraman olabilir.

Büyük Sınav: “Hasret Duygusu”

Ben giderim, beş ardıma bakarım

Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim

Hem ayrılık hem gurbetlik çekerim (Öztelli 2002: 102)

Kahramanın karşılaştığı aşamaların başında, onun yeni hayata tutunmasını engelleyen en ağır koşul olarak hasret duygusu gelir. Bu duygu gurbet öncesine dönüşün bir ihtiyaç olarak ortadan kalkmasına kadar devam eden bir olgudur ve kahramanın içinde gurbet duygusunu hissetmediği ana yani bireyleşmesine kadar sürer. Modern zaman için düşünüldüğünde de kırsaldan ve taşradan kente gelip orada tutunmaya çalışan ve kendisinden sonraki kuşağı hayata hazırlayan kentli insan çağdaş yüce birey anlamına gelmelidir. Tıpkı masal kahramanının karşılaştığı devler, ejderhalar, korkunç canavarlar, aşılmaz dağlar, ele geçmez kuşlar gibi gurbetçi de öncelikle duygu alanında ve bunun yanında maddi yoksunluklarda dağlar kadar büyük ve mühim aşamaları kat eder. Bu mitoslarda görülen bir kahramanla çoğunlukla üç başlı dev bir yılan ya da kimi zaman bir deniz canavarı arasındaki döğüş gibidir. (Eliade 1994: 50)

Anima: “Ana ve Zülfü Perişan Ala Gözlü Nazlı Yar”

Ala gözlüm ben bu elden gidersem,

Zülfü perişanım kal melil melil.

Kerem et aklından çıkarma beni,

Ağla, gözyaşını sil melil melil. (Özbek 1994: 255)

Gurbetteki sevgili ve anne yola çıkacak bireyin kahramanlaşmasını engelleyen ayak bağı yani aşamalar olarak anlaşılmalıdır. Sevgilisine süslenme, dikkat çekme, başkalarıyla ilgilenir beni unutursan, yas tutmazsan diye serzenişte bulunan ve sılasına kendisine bağlayan en eski kelepçelerinden biri olan sevgili, kahramanın kendisini aşacağı, belki yüce birey olacağı yeni durumların önüne çıkan engellerden biridir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Kahraman vatanından ayrılıp uzak memleketlere gider. Sıla bu anlamda anneden ayrılan ve kahramanın serüvenini başlatan yolcuyla ontolojik bir bağlantı arz ettiği için annenin ayrılan çocuğa gösterdiği tepki gibi sıladakiler de çıkış aşamasındaki gurbetçinin eteğine yapışır. Bu türküde sılada kalan sevgilinin, gurbete giden sevgiliden endişe duyması ve başka güzellerle aldanıp kendisini unutacağını düşünmesi kendisinden ayrılan eril bireye annenin daha köklü bağdan kaynaklanan sahiplenme hakkını hatırlatmasıdır.

Çocukluğundan beri ilk sevdiği kahramanın çıkışına engel olmak ister. Bu kaygı tıpkı yukarıda belirtilen anne kaygısı gibi kahramanı kaybetme korkusudur. Bir taraftan kahramanın macerasıyla övünen ve kendini iyi hisseden sıralı diğer taraftan gurbette kalacağı için endişe duyar.

“Jung karşı cinse ait arketipi kadınlar da animus, erkeklerde de anima olarak adlandırır. Anima ve animus her iki cinsin bilinçdışında erkeğin kadınlığa ait yönünü ve kadının erkekliğe ait yönünü temsilen zıt eşler olarak faaliyet gösterir. Bu, kadın ve erkeğin birbiriyle olan ilişkisini derinden etkiler” (Jung 1999: 71). Kahraman, animasıyla barışık ve ona yaraşır olmakla bir anlamda gurbette kendisine mutluluk ve konfor sağlamış olur. Kahramanı koruyan ve ona yardım eden dışı varlık, onu teskin eder, geleceği söyler, yakın tehlikelere karşı uyarır. (Eliade 1994: 52) Başarmak için gerekli olan bu moral yüksekliği anne ve sevgili çağrışımlarıyla yürütülür. Bu anlamda anima, gurbetçinin ahlaksızlık, değersizlik ve yalnızlık duygularını iyileştirerek gölgenin dürtüsel ve bireysel bilinçdışılığını kontrol eder.

Gurbette edinilen sosyal çevre, mesleki performansın oluşturduğu sıcaklık, yeni ortama alışma durumu “kosmosu besleyen ve koruyan” (Campell 2010: 130) bir anne gibi kucaklayıcı olan anima işlevi görür. Animus ise bilinçaltının fiziksel olarak kendini gösterme, kaba gücün varlığına inanma, reflekslere dayalı tepkiler gösterebilme, bununla ilgili maddi ya da manevi zararlara uğrama gibi durumları ifade eder. Bireyin babada gördüğü, babacıl bulduğu ve aslında bir taraftan kendisi gibi olmak isterken diğer taraftan uzaklaştığı eril durumları karşılar.

Gurbetin bütün olumsuzluklarına karşı bireydeki sevgi ve maneviyatı besleyen anima, kahramanın yüce birey olabilmesi için gerekli olan etik ve toplumsal norma dayalı konforunu da hazırlamış olur. Kendisi için mutluluğu elde etmeyi başaran kahraman çevresini de mutlu edecek kutlu bireye dönüşür. Bir hiç ya da zavallı gibi gurbette başlayan mücadelenin sonunda animanın koltuk değnekliği ile yolculuğu sürdürebilir hale gelir. Başka bir açıdan bakıldığında bilinç ve bilinçdışı arasında aracılık eden anima, gurbette yaşayan bireyin kazanç ya da kayıplarına karşılık gelmektedir.

Jung’un persona dediği dış kişiliğin icra edildiği alan bütünüyle bu kazanç ve kayıplar hanesini oluşturur. Bu anlamda kazancı animus, kayıpları da anima olarak düşündüğümüzde birey içindeki dişil ve eril benliğin ya da bilincin ortak bilinçdışı ile uyumunu sağlar. Eksileri ve artıları, gelirleri ve giderleri ile yüzleşen hüznüleri ve umutları ile birlikte yaşamayı öğrenen bu ikisi arasında kendini gören ve her iki duygu durumunu kabullenen birey gurbetteki anima ve animusunu dengelemiş, kendini ve çevresini de bir kahraman olarak mamur kılmış olur.

Gölge: “Güzellere Meyletme”

Yârim İstanbul’u mesken mi tuttun?

Gördün güzelleri beni unuttun,

Sılaya dönmeye yemim mi ettin?

Gayrı dayanacak özüm kalmadı.

Mektuba yazacak sözüm kalmadı. (Özbek 1994: 239)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013*

Gurbette, kahramanlaşma aşamaları için gerekli ve değerli olan etik, estetik ve diğer erdemlere ters düşen ama doğuştan kolektif yatkınlığımız olan gurbet halleri tam olarak gölgeyi ifade eder. Sosyal, cinsel ve ekonomik açıdan yukarıda sayılan değerler dışında özellikle gurbetin sunduğu toplumsal normların uzağındaki hoyratlıkları karşılar.

Jung'a göre insan bilinçdışının iki yüzü vardır. Bunlardan biri toplumun beklentilerine uygun düşen rolleri yerine getirdiğimiz 'persona', diğeri de tam tersi olan ve engellediğimiz her şeyi yapmak isteyen, olamadığımız her şey olan 'gölge'dir. Gölge bireysel bilinçdışıdır. Toplumsal standartlara ve bizim ideal kişiliğimize uymayan tüm vahşi istek ve duyguları kapsar. Utanç duyduğumuz ve kendi hakkımızda bilmek istemediğimiz her şeydir. (Fordham 2008: 60-63) Bu anlamda, sıladan çıkmak zorunda olan kahramanın henüz macerasını tamamlamamışken yoluna çıkan ve hızını kesen bütün ideal kişilik dışı bütün vahşi istek ve arzuları onun gölgesidir.

Gölge, psişik bütünlüğümüzün görünmez ama ayrılmaz bir parçası olan 'diğer yanımızı', 'karanlık kardeşimizi' sembolize eder. Bireyin bir parçası olan ve benliğinden ayrılmasına rağmen ona 'tıpkı bir gölge gibi' yapışık kalan bölümüdür. "Gölgeyle karşılaşma genellikle bireyin ait olduğu fonksiyon ve tutum tipinin bilinçli bir şekilde farkına varması zamanıyla kesişir. Ayırıştırılmamış fonksiyon ve az geliştirilmiş tutum tipi bizim 'karanlık yanımızdır', etik, estetik veya diğer nedenlerle reddettiğimiz ve bilincimizle oluşturduğumuz prensiplere ters düştüğü için bastırduğumuz doğuştan kolektif yatkınlığımızdır." (Jacobi 2002: 148-149)

Daha gurbetle baş etmeyi öğrenmeden ekonomik, sosyal ve dürtüsel gevşeklikler ve savurganlıklar içine güren gurbetçi bireysel bilinçdışı ile uzlaşmamış kahramana işaret eder. Kahraman, kahramanlığını engelleyen bütün bu durumların üstesinden gelerek erginler.

Sonuç

Gurbetçi bu zorlu yolculuğun sonunda belki kendisi edindiği birikimin farkında olmasa da sılaya döndüğünde öncelikle sıladakiler ve zamanla kendisi yaşadığı bu güçlü değişimin farkına varır. Bir kahraman gibi karşılanmasa da süreci bilenler tarafından üstü örtülü bir takdire muhatap olur. Bir erginlenme aracı olarak gurbet işlevini tamamladığı için eskisi gibi hissedilmez ama artık erişkin bir birey olan kahraman da sılasında kalmak istemez. Bu durum, insanlara acının asla nihai olmadığını, ölümün ardından daima dirilişin geldiğini, her yenilginin nihai bir zaferle giderildiğini ve aşıldığını hatırlatmaktadır. (Eliade 1994: 102)

Bu anlamda gurbet mezuniyet sonrası terk edilen bir okul değil, sürdürülmesi gereken ehliyetli uzmanlık sürecidir. Hep gelişerek ve donanarak yolculuğun devam etmesi, gurbet mekânında, gurbet ama gurbet duygusunun dışında gerçekleşmesini sağlar. "Artık birey riyazetten çıkmış kâmil kahraman olmuştur" (Nasır 1985: 295). Bu bağlamda gurbet ayrılışın ve aşamanın bizatihi kendisi olduğu gibi dönüş de yine kendisinedir. Fakat artık gurbet başlangıçtaki gurbet de değildir.

Bu makale kapsamında ortaya koymaya çalıştığımız şey uzun soluklu zaman veya mekân değişimine rağmen destan ya da masal zamanlarında ya da modern zamanlarda bireyin karşılaştığı duygu ve durumların aslında arketipsel olarak aynı olduğunun anlaşılmasını sağlamaktır. Kırsalda tabiatla baş başa yaşayan, karanlığı, uzağı, görünmezi, derinliği ve olağanüstü sayılan pek çok şeyi aşılmaz engel kabul eden iptidai insan ile gurbetçinin karşılaştığı eski ya da çağdaş değişim tezahürleri benzer işlevler görmektedir. Başta tanışık olmanın güvenli ortamından çıkmış olan birey kendini tanıtmak, alışmak ve alıştırmak için büyük bir mücadele verecektir. Aslında kahramanın kahramanlığını kendisine ve çevresine ispatlaması demek olan gurbetin arketipsel olarak en temel kazanımı da budur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

KAYNAKÇA

- CAMPELL, Joseph (2010), *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, (çev. Sabri Gürses), İstanbul: Kabalca Yayınları.
- ELİADE, Mircea (1994), *Ebedi Dönüş Mitosu*, (çev. Ümit Altuğ), Ankara: İmge Kitabevi.
- FORDHAM, Frieda (2008), *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*, (çev. Aslan Yalçiner), İstanbul: Say Yayınları.
- FOUCAULT, Michel, GUTMAN, Huck, HUTTON, Patrick H. (1999) *Kendini Bilmek*, (çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul: Om Yayınevi.
- JACOBI Jolande (2002), *C. G. Jung Psikolojisi*, (çev. Mehmet Arap), İstanbul: İlhan Yayınevi.
- JUNG, Carl Gustav (1968) *The Archetypes and the Collective Unconscious*, Trans. R. F. C. Hull. Princeton, New Jersey: Prince University Press.
- JUNG, Carl Gustav (2005) *Dört Arketip*, (çev. Zehra Aksu Yılmaz), İstanbul: Metis Yayınevi.
- KOÇAK, Aynur (2009), “Halk Anlatılarında “Aşama” Olarak Göç/Gurbete Çıkma: Maaday Kara Destani Örneği Elmi Axtarışlar -National Academy of Sciences of Azerbaijan Institute of Folklore, II/2009, s. 112-119.
- NASR, Seyyid Hüseyin (1985), *İslâm Kozmoloji Öğretilerine Giriş*, (çev. Nazife Şişman), İstanbul.
- ÖZBEK, Mehmet (1981), *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ÖZTELLİ, Cahit (2002), *Evlerinin Önü Türküler*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- STEVENS, Anthony (1999), *Jung*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- ŞİMŞEK, Esmâ, ŞENOCAK Ebru (2009), “İbn Sinâ Hikâyelerinin Arketipsel Tahlili”, Millî Folklor, Sayı: 82, s. 110-121.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

